

**HE LLEGIT
NO SÉ ON**

**EVA
PIQUER**

Quan es trenca l'equilibri

La britànica Tessa Hadley repassa la fragilitat dels vincles que teixim amb aquells que estimem a la seva setena novel·la

TESSA HADLEY

YOUTUBE

Una autora tardana que escriu des de i sobre la maduresa vital

Avui no sembla gaire adequat parlar de dones que necessiten un home al costat per saber ben bé qui són. Tampoc estan especialment de moda les novel·les de tall clàssic que retraten gent madura de classe mitjana –blanca, heterosexual, previsible– amb problemes del Primer Món, novel·les burgeses en què no passa res més que la vida i les complicacions que porta incorporades. Però tots som esclaus de la pròpia biografia i potser només podem escriure bé –realment bé– sobre allò que coneixem de primera mà. Tessa Hadley (Bristol, 1956) va passar una dècada llarga escrivint sobre temes grossos com els escriptors que admirava –ella esmenta Nadine Gordimer–, però col·leccionava rebutjos editorials. “Després em vaig anar centrant en coses més modestes, i assumint que d’allò sí que en sabia”, explica. I la va encertar.

Hadley tenia 46 anys quan va publicar una primera novel·la. Ara ha arribat a l’edat oficial de jubilació amb un currículum literari format per set novel·les, tres llibres de relats i un bon gruix de lectors. M’acabo d’afegir al grup de gent que ha descobert aquesta escriptora tardana i ho he fet amb la seva setena novel·la, la primera que es publica aquí: *Cap al tard*, una obra del 2019 publicada per Edicions de 1984 en català (traducció de Mercè Ubach) i per Sexto Piso en castellà (traducció de Magdalena Palmer). Narra la història de dos matrimonis amics que ho han tingut tot prou fàcil fins que, passat els cinquanta anys,

un dels homes –el personatge més agradable dels quatre– es mor de sobte i s’emporta a la tomba el fil que mantenien equilibrades les relacions entre ells. Els tres supervivents –i les dues filles ja adultes, una de cada matrimoni, que són grans amigues– hauran de redistribuir els respectius camins, prenent decisions que no haurien imaginat mai (o sí?) abans de l’atac de cor mortal. “Sense en Zachary, la nostra vida es veurà abocada al caos –pensa la Christine poc després de saber la notícia–. De tots nosaltres, ell és l’únic que no ens podíem permetre de perdre”.

Les dones de *Cap al tard* han estudiat, s’han construït a si mateixes, s’han volgut distanciar de les seves mares, però a l’hora de la veritat s’adonen que no són tan diferents de la generació precedent. No tenen gaire traça ni per ser felices ni per espolsar-se del damunt la

síndrome de la impostora. I els homes (més ben dit, l’home que queda viu) ja no són masculistes desacomplexats però, en el fons, no acaben de valorar ni d’admirar intel·lectualment les dones que tenen a prop. Tessa Hadley ens obre amb elegància la porta i ens convida a espigar la intimitat dels personatges, de manera que podem anar empatitzant ara amb l’un, ara amb l’altre.

Mos estimàvem, mos destrossàvem mútuament ses vides

“¿Això serà el meu final? –es pregunta la Lydia quan tot just acaba d’enviudar–. ¿Es que en Zachary defineix la meua persona, el que soc? No ho crec. Però potser haig de canviar de parer. No m’havia pres mai la molèstia d’imaginar-me sense ell. No he fet mai res sense ell, almenys durant anys. Soc una incompetent. No sabia ni com pagar els impostos. No sé conduir”.

A part d’anar mostrant com es destrossen mútuament les vides després de la mort d’en Zach, la novel·la repassa l’evolució dels vincles entre les dues parelles al llarg de les tres dècades anteriors, incloses escenes com la d’aquella nit, regada amb licor de pètals de rosa, que van tenir l’oportunitat d’embolicar-se tots quatre alhora.

Cap al tard aborda el compromís amorós, la fidelitat i la lleialtat. L’amistat. L’art. L’ambició. La pèrdua. La impossibilitat de tornar enrere. Les renúncies. “No es podia tenir tot: tota la saviesa de la vida es reduïa a això. Tinguessis el que tinguessis, sempre era en comptes d’una altra cosa”.

**MINÚCIES
JORDI LLOVET**

Errates

Gairebé tots els llibres contenen alguna errata, és a dir, un error que se li ha escapat a l’escriptor quan teclejava el text a l’ordinador o, antigament, un error de lectura per part del caixista que componia el text, lletra per lletra, agafades d’una en una amb unes pinces, per muntar la platina que després es premsava i donava origen a la pàgina. Hi ha editorials que són prolixes en les errates, com una espanyola que no esmentarem, i n’hi ha que són molt meticuloses –la francesa Gallimard, per exemple, i quasi totes les alemanyes–: els textos, un cop impresos amb la tècnica actual de l’offset, són revisats per dos o tres correctors de proves. Com que aquests correctors tenen un salari, les editorials en prescindeixen cada cop més, pensant que el text que ha enviat l’autor ja no necessita cap esmena. De fet, avui els textos originals necessiten més esmenes que mai –ortogràfiques, sintàctiques i lèxiques–, atesa l’escassa preparació de molta gent en l’art d’escriure correctament.

Hi ha errates que provenen de la traducció automàtica que presenten algunes pàgines de YouTube i d’altres canals informatius. Un de portuguès, atent a aquestes traduccions –de base fonètica–, va interpretar que un candidat a la presidència del país s’entretenia molt amb les *Toy Story*, una pel·lícula d’animació, quan el candidat s’havia referit a l’autor rus Tolstoi, que fonèticament s’hi assembla una mica.

Hi ha hagut errates que han passat a la història, i amb raó. Una Bíblia de Londres estampada el 1634 es va equivocar en un vers del *Salm núm. XIV*, que diu (mig traduïm): “El boig ha dit per dintre seu: «*There is no God*»”, afirmació que escau als bojós segons els *Salms*. Però un tipògraf es va oblidar del “no”, perquè li semblava inconcebible la frase “No hi ha Déu”.

La trenta-quatre edició de la Bíblia de Hildebrand, de l’any 1710, va ser encaixada per un que potser badava, potser era faldiller; i allà on un precepte de la llei mosaica diu: “No cometràs adulteri”, també es va oblidar del “no”, i va estampar: “Cometràs adulteri”. Van proliferar les criatures. Avui aquesta edició es ven a preu d’or, tot per una síl·laba.

També succeeix que hi ha tipògrafs més papistes que el Papa. Un que va llegir, a l’original de l’autor, “l’arpa de Noè”, no va entendre que l’error es trobava a la paraula “arpa”, que, com és sabut, havia de ser corregit per “arca”: el canvi d’una lletra i prou. I es va dir: “Home, el que tocava l’arpa no era Noé, sinó David”. I va canviar Noè per David, que ja és un canvi ben original. I qui sap les errates que poden derivar-se d’escriure “pota” quan potser es volia dir “pata”, “peta”, “pita” o una altra cosa.

AIXÒ NO CAL DIR-HO

Història de dues ciutats, narrada des de dos quioscos

**JAVIER
PÉREZ
ANDÚJAR**

De cop, dues ciutats ens han parlat dels seus quioscos. De la fi dels seus quioscos. Ambdues ho fan emprant el documental, que és avui el màxim instrument d’expressió del jo. A *Barri de tinta i paper*, es tracta d’un jo col·lectiu: el del barri del Coll, una humil muntanya de Barcelona. Qui parla a *Le Kiosque* és el jo particular d’una quiosquera de la plaça Victor Hugo, situada al París més *chic*. Al voltant del quiosc de Barcelona, uns personatges (és principalment una dramatització amb veïns i actors no professionals) donen veu a la gent del barri i al seu esforç per tirar endavant. Al quiosc parisenc, la quiosquera i directora s’ha lligat una petita càmera al cap per oferir el protagonisme als seus clients més estimats: gent gran solitària, un refugiat asiàtic, un sensesostre que dona dos euros a una

noia de casa bona perquè pugui agafar el metro, la noia s’espanta i diu que és terrible acceptar-li els diners i ell li contes- ta que no és terrible, sinó humà.

Tots dos quioscos es veuen forçats a tancar. Així, la família Cucurull apareix explicant la veritable història de tres generacions de quiosquers de Barcelona. Al Coll hi havia la mítica editorial Bruguera, i gran part del barri vivia directament o indirectament d’aquesta empresa. Fins i tot desant cromos en sobres des de casa. Quan Bruguera va fer fallida, l’economia del barri es va enfonsar. Ja han passat trenta-cinc anys d’aquests fets i el trauma encara és viu. Els treballadors de les oficines i dels tallers de Bruguera van reaccionar aleshores i van fundar la cooperativa Coop57.

El documental, dirigit per Joel Àlvarez, narra tot això i també la història d’un xicot que aconsegueix salvar el quiosc familiar donant-li un nou enfocament, amb el suport d’aquesta cooperativa. Al documental d’Alexandra Pianelli no hi ha salvació. Desesperada per la caiguda del seu principal client (unes oficines de reculls de premsa que li deuen 30.000 euros), i per la crisi causada per una vaga de distribuïdores, la mare tanca el quiosc i decideix jubilar-se. També era la tercera generació al capdavant del quiosc, a la plaça. Una ciutat a la qual se li moren els quioscos és com un cervell que perd neurones, punts de connexió, paraules vives d’actualitat i un sentit del caminar de la gent.